

ПОВІДОМЛЕННЯ

В. В. Березкіна
*Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
м. Київ*

ДОКУМЕНТАЛЬНА СПАДЩИНА ВИДАНЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ У ФОНДАХ ВІДДІЛУ ЗАРУБІЖНОЇ УКРАЇНКИ

Фонд відділу зарубіжної україніки займає окреме місце в системі науково-інформаційної структури ресурсів Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського (далі – НБУВ). Ядро фонду становлять видання, яким немає аналогів у фондах інших відділів. Його специфіка полягає в тому, що починаючи з 1922 року, коли бібліотека одержала право на обов'язковий примірник конфіскованого друку, тут зберігаються праці, документи і матеріали українських авторів, що були заборонені цензурою. У 1933–1934 рр. було організовано фонд спеціального збереження такої літератури. До спецфонду відділу під назвою “Концентрація книжкових фондів інших бібліотек, де вони використовуються не за призначенням” надходили видання, вилучені з загального обігу бібліотек на території всієї України, в тому числі література, видана у західних областях України до 1939 р. Деякі з них залишалися лише в одному примірнику. Вилучення книг із загальних фондів проводилося за наказами Головліту СРСР та УРСР.

На початку Другої світової війни під час евакуації бібліотеки фонди відділу спеціального збереження були знищені. Єдиними документами, що залишилися, були інвентарні книги.

Склад спецфондів та напрями їхньої діяльності суттєво змінювалися, у зв'язку з суспільно-політичними подіями в країні. Запис у новій інвентарній книзі датований січнем 1945 р. До 1955 р. книга інтенсивно поповнювалася. Впродовж 1956–1963 рр. на “хвилі потепління і відлиги” до загальних фондів повернено майже третину спецфондів. Але надалі, починаючи від 1964 р. і до 1987 р.,

відбувається зворотний процес. Відповідно до циркулярів “Зведені списки книжок, які підлягають виключенню з бібліотек та торговельної мережі” із фондів вилучалися книги дисидентів, заборонені цензурою.

З 1987 р. почали надходити накази Головлітів СРСР та УРСР із списками літератури, яку рекомендовано повернути до основних фондів. Наказом Головного Управління по охороні державних таємниць у пресі при Раді Міністрів СРСР та УРСР від 17 січня 1990 р. “Про повернення книг до загальних фондів бібліотек” усі видання із спецфондів, які підлягали вилученню з бібліотек і книготорговельної мережі за списками чи наказами Головліту УРСР і СРСР, були повернені до основних фондів. Усі раніше видані списки і накази Головліту СРСР та УРСР з цього питання втратили чинність.

Згідно з наказом дирекції ЦНБ АН України від 16 вересня 1991 року до новоутвореного відділу зарубіжної україніки єдиною колекцією надійшли всі видання із спецфондів. Значну частину з них передано до спеціалізованого відділу газетних фондів – унікальну колекцію газет української діаспори (близько 30 тис. од. зб.), газети періоду Другої світової війни, періодика часів УНР (1917–1920), періодичні видання капіталістичних країн. Колекція творів реабілітованих авторів надійшла до відділу наукової організації основних фондів.

У відділі, за даними, опублікованими у статті Л. Дегтяренко і Г. Дідківської “Зарубіжна україніка в ЦНБ АН України”¹, налічувалось 4300 журналів і близько 1500 книг. В основному це документи і матеріали про Україну й українців, література авторів-українців в оригіналі та перекладах, персональні наукові доробки вчених, твори українською мовою, довідники, шкільні підручники, художня література різного вікового призначення, часописи та періодичні видання, бібліографічні й біобібліографічні посібники, опубліковані поза межами держави.

Протягом 14 років незалежності України фонд відділу збільшився майже в 10 разів і налічує 27299 од. зб., зокрема: книг – 11932 од. зб.; періодичних видань – 11081 од. зб.; колекція Українського Народного Дому у Вінніпегу – 3370 од. зб.; колекція Я. Рудницького – 210 од. зб.; колекція періодичних видань СБУ – 593 од. зб. (26 назв); підручний фонд – 162 од. зб.

У програмі розробки НБУВ провідних напрямів формування українського бібліографічного репертуару відділ зарубіжної украї-

ніки має першочерговим завданням створення бази даних друкованої україніки та наукове опрацювання й розкриття змісту фондів, створення ретроспективного інформаційно-аналітичного бібліографічного покажчика “Україномовна зарубіжна книга у фондах відділу “Зарубіжна україніка”.

Важливим чинником в обслуговуванні читачів є довідково-бібліографічний та довідково-інформаційний фонд зарубіжної україніки.

Невелика, але дуже цінна добірка бібліографічних і біобібліографічних посібників містить відомості про монографії, наукові збірники, журнальні та газетні статті, в яких висвітлюються історія сьогодення закордонного українства, питання взаємин між Україною та її співвітчизниками з інших держав, а також інформує про видатних осіб української діаспори.

Загальної бібліографії української діаспори, яка є частиною українського бібліографічного репертуару, на жаль, немає. Постановою Президії Академії наук України “Проблеми вивчення української діаспори в установах АН України” від 16 березня 1994 р. одним із основних завдань НБУВ визначені напрями діяльності щодо створення і видання ретроспективної та поточної бібліографії літератури української діаспори, забезпечення необхідною літературою підготовку видання “Енциклопедії Української Діаспори”.

Бібліографічні посібники у відділі представлені такими відомими іменами українських бібліографів діаспори: Є. Пеленський. “Бібліографія української бібліографії”, “UCRAINICA в західноєвропейських мовах: вибрана бібліографія”, П. Зленко. “Бібліографічний покажчик наукових праць української еміграції (1920–1931)”, С.І. Маслов. “Українська друкована книга XVI–XVIII вв.”, В. Ігнатієнко. “Українська преса (1816–1923)”, О. Сидоренко. “Перелік україномовних часописів, що видавалися на території Росії на початку XX століття”, О. Фединський. “Бібліографічний покажчик української преси поза межами України. Річник III/IV – за 1968/1969 роки”, Р. Мороз. “Покажчик рідкісної літератури в бібліотеці Колегії Св. Андрія : 1. Рукописи і стародруки; 2. Видання української діаспори”, В. Стельмашенко. “Володимир Винниченко: анотована бібліографія”, В. Жила. “Бібліографія Михайла Г. Марунчака” та ін.

Уваги заслуговує п'ятитомне видання “Encyclopedia of Ukraine”, здійснене під керівництвом професора Володимира Кубійовича (т. 1–2) та професора Данила Гусара Струка (т. 3–5), яке вийшло друком у видавництві Торонтського університету (т. 1, 1984; т. 2, 1988,

т. 3–5, 1993), за підтримки Канадського Інституту Українських Студій при Альбертському університеті, Наукового Товариства ім. Т.Г. Шевченка (Сарсель, Франція), Канадської фундації українських студій, заснованої Об'єднанням українських професіоналів-підприємців, однієї з численних установ, що сприяють розвитку української науки.

Фундаментальне енциклопедичне видання – найвичерпніша академічна англomовна праця, яка будь-коли публікувалась про Україну, її історію, культуру, географію, етнос. У ній поєднано особистий внесок більше ніж 500 авторів і редакторів. Енциклопедія є не лише здобутком сучасної української гуманітарної науки, а й важливим чинником у справі об'єктивного ознайомлення англomовного читача і, найперше, вчених різних галузей знань з Україною. Побудована на міжнародних стандартах підготовки енциклопедій, вона вигідно відрізняється від попередніх енциклопедичних видань об'єктивними підходами до критеріїв відбору, раціональною архітектонікою, повнотою бібліографії.

Починаючи з XIX ст. українська діаспора активно долучається до розвитку української гуманітарної науки, україніки, студіює історію, мовознавство, літературознавство, фольклористику, мистецтвознавство, театро- і кінознавство, етнографію. Центрами формування зарубіжної україніки та вільної думки поза межами України була Прага, де діяли Український Вільний Університет та Високий педагогічний інститут ім. М. Драгоманова, Українські Історико-Філологічні Товариства, Український Вільний Університет у Мюнхені, Наукове Товариство ім. Т.Г. Шевченка в Сарселі, Нью-Йорку, Вінніпезі, Український Католицький Університет у Римі, Музей Української Культури в Свиднику, Висока Педагогічна Школа в Пряшеві, Колегія Св. Андрея та Інститут Св. Володимира в Канаді, українські наукові інститути при Гарвардському, Едмонтонському та Торонтському університетах з їхніми науковими серіями й журналами, численні редакції україномовних часописів: "Життя і школа" (Торонто), "Київ: Журнал літератури і мистецтва" (Філадельфія), "Крилаті" (Брюсель), "Ми і світ" (Торонто), "Між сусідами" (Краків), "Мій приятель" (Вінніпег), "Місія України" (Бруклін (Н.-Й.)), "Наша культура" (Вінніпег), "Наше життя" (Нью-Йорк), "Нові дні" (Торонто), "Рідна мова" (Варшава), "Рідна церква" (Новий Ульм), "Українське Православне слово" (Нью-Йорк), "Український історик" (Мюнхен), "Визвольний шлях" (Лондон).

Важливу роль у формуванні літературознавчої думки діаспори протягом кількох десятиліть відігравав журнал “Сучасність”. На його сторінках були опубліковані статті І. Фізера, Д. Г. Струка, Ю. Луцького, В. Дончика, І. Дзюби, П. Одарченка, Ю. Тарнавського та багатьох інших.

До фондів відділу надходять книги, документи і матеріали з провідних західних наукових центрів, які вкрай необхідні для осмислення української історії у ширшому – європейському та загальносвітовому – контексті. Авторське розуміння окремих історичних подій багато в чому відрізняється від трактування їх не лише в радянській, а й в українській дорадянській історіографії.

Світовий Конгрес Вільних Українців (СКВУ), об’єднання українських громадських організацій у діаспорі передали до бібліотеки книги, монографії, збірники, періодичні видання, окремі статті і документи очевидців Голодомору 1932–1933 рр., в тому числі перший покажчик літератури і документальних матеріалів “Бібліографія голоду в Україні 1932–1933 / The Great Famine / Bibliography”, що вийшов окремим виданням у серії “Ukrainika Exiliana, № 16” (укладач – Галина Сенишин, Монреаль, 1983 р.), які експонувалися в матеріалах книжкової виставки на замовлення Верховної Ради України з нагоди 60-річчя від часу страшної трагедії.

Великого значення сьогодні набуває повернення в Україну частини педагогічного досвіду, накопиченого українською еміграцією. Ми вже маємо твори таких видатних українських педагогів, як проф. Г. Ващенко, С. Русової, М. Дейко, І. Боднарчука та ін. Їхні розуміння і виклад педагогічної теорії можна без перебільшення назвати філософською педагогікою.

Фонд зарубіжної україніки останніми роками поповнився унікальними науковими працями визначних українських філологів і мовознавців: І. Огієнка (митрополита Іларіона), Б. Антоненка-Давидовича, І. Бережного, Л. Білецького, С. Гаєвської, О. Горбача, Д. Кислиці, Я. Рудницького, З. Кузелі, В. Чапленка, Ю. Шереха та ін., які виходять великими накладками в країнах Заходу, презентуючи українську мову світовій громаді, науковцям-мовознавцям різних країн світу, різними мовами.

Прикладом високої культури мовознавців української еміграції є той факт, що для полегшення вивчення мови країн проживання вони перекладали на українську мову художні твори, казки, легенди країн світу, розробляли двомовні видання для читання –

“Канадійський Кобзар”, “Перлини англійських легенд”, “Українські історичні балади”, “Мудрости Соломона” та ін.

Аналіз навчальної книжки шкіл української діаспори, представлених у фондах відділу, дає змогу зробити висновок, що зміст цієї літератури постійно вдосконалювався і розширювався. Якщо у перші десятиліття ХХ ст. підручники для навчання українських дітей завозилися із Галичини, а з 1917 р. – використовувались і видані Міністерством освіти УНР, то згодом виникла гостра потреба створення власних читанок і навчальних книжок, які б повніше враховували специфіку життя українства у західному зарубіжжі та рівень національної свідомості українців. Найбільш відомими стали автори-педагоги: І. Боднарчук, М. Дейко, П. Волиняк, К. Кисілевський, В. Радзикович, М. Овчаренко, Д. Нитченко, Є. Федоренко, С. Гаєвська, Ю. Любінецький та ін. Десятки років за цими підручниками навчалися і навчаються українські діти в США, Канаді, Бразилії, Аргентині та Австралії.

Українська Греко-Православна церква, Українські Народні Доми, Організації Союзу Українців Самостійників, молодіжні, жіночі союзи та товариства, численні громадські організації організовували в діаспорі школи, бурси, читальні й навчали дітей не тільки катехизму, але й предметам з українознавства. За словами Григорія Ващенка, видатного українського педагога, релігійність і патріотизм – основні джерела традиційного виховання українських дітей з часів Київської Русі. У відділі зарубіжної україніки зберігаються наукові праці, проповіді і архівні матеріали світочів української культурно-духовної спадщини: митрополита Іларіона (І. Огієнка), митрополита Андрея Шептицького, Петра Могили, Дмитра Туптала (Ростовського), кардинала Йосипа Сліпого, прот. Степана Ярмуся, Степана Сірополка, Володимира Кубійовича, Степана Смаля-Стоцького, Івана Фещенка-Чопівського, Дмитра Чижевського, Памфіла Юркевича та ін.

Ім'я українського філософа Володимира Олексюка широко відоме світовій філософській громаді, але майже невідоме в Україні. Він був професором-богословом, дійсним членом Товариства Католицьких філософів Америки (Вашингтон), Міжнародного товариства філософів метафізики (Лондон), Товариства філософів ім. Жака Маритена (Рим – Нотр Дам Університет, США). Понад 30 його статей філософського змісту опубліковані в періодиці за кордоном в різних країнах світу. До фондів відділу зарубіжної україніки НБУВ родиною Володимира Олексюка передано невеличкий архів

та його основні праці з філософії, які надзвичайно цінні для дослідження історії української філософії. Історико-філософська концепція В. Олексюка ґрунтується на філософсько-богословському вченні Ф. Аквінського і його послідовників, трансформованого наприкінці ХІХ ст. у неотомізм. Томізм визнано традиційною філософською доктриною католицької церкви. До видатних філософів-неотомістів ХХ ст. належать Жильсон та Маритен. Український філософ В. Олексюк – їхній послідовник. Він автор першого нарисю “Томізм”, присвяченого християнській філософії св. Томи з Аквіну, написаного українською мовою. 1000-річчю Хрещення Русі-України Володимир Олексюк присвятив книгу “Основи реалістичної (Аристотелівсько-томістичної) філософії”, в якій підкреслив, що “українська 1000-літня християнська нація є може одною з найбільш благородних, щирою і добродушною нацією на цій землі”, але “необхідним є: вивчати систематично основи філософії тим людям, які стоять чи будуть стояти у проводі народу... Це означає, що тільки мудрий провід, як Церкви так й Держави, може забезпечити правдиву свободу народові та його суспільно-соціальну справедливість”². Автор абсолютно впевнений, що подані в цій праці “Основи філософії”, найкраще відповідають Українській Християнській Нації, її культурі, релігії і церкві, її суспільно-політичній і державній системі, її соціальній справедливості. У книзі міститься невелика інформація про автора та його портрет.

У фондах зарубіжної україніки частково відображена інформація про Михайла Тугана-Барановського, економіста світової слави, Олександра Засядька, Юрія Кондратюка (Шаргея) – вчених у галузі космічної науки, Степана Рудницького – географа, Володимира Кубійовича – історика-українознавця, Сергія Подолинського – українського мислителя, лікаря, громадсько-політичного діяча, Івана Пулюя – видатного українського вченого, який прославився не лише у царині фізики, а й відзначився своїми блискучими працями з електротехніки, астрономії, математики, філософії, теології, політології, мовознавства. Разом із П. Кулішем та І. Нечуєм-Левицьким Пулюй уперше переклав українською мовою Біблію, написав підручник з геометрії, цілу низку науково-популярних книжок.

Пам’яті українських вчених, знищених більшовицьким режимом в період між двома світовими війнами, зокрема в 30-ті роки, присвячено “Збірник на пошану українських учених, знищених большевицькою Москвою”, виданий накладом осередку Наукового

Товариства ім. Т.Г. Шевченка в Чикаго за редакцією Марії Овчаренко 1962 р. До збірника ввійшли статті: Н. Полонська-Василенко. “Історична наука в Україні за советської доби та доля істориків”, “Історична наука в Україні до кінця 1920-их років”; М. Міллер. “Доля українських археологів під советами”; М. Овчаренко. “Сергій Єфремов як літературознавець”; Г. Костюк. “Українське наукове літературознавство в перше пореволюційне п’ятнадцятиліття”; Б. Кравців. “Розгром українського літературознавства 1917–1937 рр.”; Ю. Шевельов. “Покоління двадцятих років в українському мовознавстві”; М. Дольницький. “Український учений-географ, проф. д-р Степан Рудницький”; М. Величківський. “Знищення сільсько-господарських науковців у Кам’янець-Подільському”.

Разом із стислими характеристиками окремих осіб у статтях подано списки репресованих вчених, бібліографія їхньої творчості та списки знищених праць. Усі ці відомості не можна вважати за вичерпні.

Праці Ю. Шереха, В. Петрова, І. Кошелівця, І. Качуровського, Ю. Блохина-Бойка, Л. Рудницького – видатних літературознавців, стали відомими лише у 90-х роках ХХ ст., але їх повернення із небуття має особливе значення у вихованні молодих українців, що є найважливішою проблемою у сучасному українознавстві.

Книги і монографії митрополита Іларіона (І. Огієнка) “Дохристиянські вірування українського народу”, “Легенди світу”, С. Килимника “Український рік у народніх звичаях в історичному освітленні”, О. Воропая “Звичаї нашого народу”, К. Антонович “Український одяг”, З. Терлецької “Українські страви” та інших авторів в перекладах на мови світу мають надзвичайне значення для інтеграції української етнографії у світову етнологічну науку.

Вивченню українського мистецтва княжої доби, зокрема княжого Києва, присвятив свої наукові дослідження український архітектор Олекса Повстенко (1902–1973), директор музею Софійського собору (1941–1943). Його монографія “Катедра св. Софії в Києві” (1954) і альбом “Київ (архітектурні пам’ятки)” (1946), представлені у відділі зарубіжної україніки, донедавна невідомі читачам. Монографія видана як спеціальний випуск “Аналів” Української Вільної Академії Наук у США. У виданні вміщено численні ілюстрації катедри св. Софії, рисунки архітектурних деталей, фотографії мозаїк та фресок, опис інтер’єру, включаючи дані про саркофаг Ярослава Мудрого та інші гробниці, висвітлено історію побудови катедри, описано її оригінальну архітектуру, а також подальші в ній зміни.

У збиранні ілюстративного матеріалу брали участь наукові співробітники Софійського архітектурно-історичного музею у Києві періоду 30-40-х років, серед яких був і автор цієї праці.

Архів української архітектури проф. Олекси Повстенка містить інформацію про зруйновані історичні будівлі древнього Києва. Матеріали архіву частково були використані організаторами архітектурної фотовиставки Українського музею в Нью-Йорку 1982 р. Про цю надзвичайну подію розповідають сторінки каталогу "Втрачені архітектурні пам'ятки Києва" Тита Геврика.

Українська музична фольклористика відображена в дослідженнях Ф. Колесси, С. Людкевича, П. Чубинського, Б. Грінченка, В. Шухевича, Д. Антоновича та ін.

Останньому композитору, визначному диригентові школи Миколи Лисенка присвячена монографія Вадима Щербаківського "Життя і діяльність Олександра Антоновича Кошиця", видана накладом Української видавничої спілки у Лондоні 1955 р.

Завдяки виданням української діаспори повернено із забуття ім'я видатного режисера, актора і організатора модерного українського театру Леся Курбаса. Це під його режисурою макети Мистецького об'єднання "Березіль" отримали золоту медаль на світовій театральній виставці в Парижі 1925 р. Українське видавництво "Смолоскип" ім. В. Симоненка подарувало бібліотеці унікальне видання із серії "Розстріляна й заборонена творчість діячів української культури" – "Леся Курбас: у театральній діяльності, в оцінках сучасників, документи" (загальна редакція, передмова і примітки Валеріана Ревуцького; упорядник і технічний редактор Осип Зінкевич). Збірник містить у собі шість розділів, бібліографію та покажчики імен, назв постановок, установ і періодичних видань. Видання присвячене 100-річчю від дня народження одного із найвизначніших діячів української культури ХХ ст.

За межами держави є багато організацій, які займаються поширенням і збереженням духовно-культурної спадщини в українській діаспорі. Однією з них є Видавнича спілка "Тризуб", правонаступниця Української Видавничої Спілки, заснованої 1909 р. у Вінніпезі під час конференції українських вчителів Манітоби, яку нині очолює доктор Степан Ярмусь. Робота цієї спілки пов'язана передусім з журналістською і видавничою діяльністю найстарішого в Канаді україномовного часопису "Український Голос", який є трибуною радикальної української інтелігенції, джерелом правдивої

інформації про Україну і українців серед емігрантів з українських земель як представників однієї нації.

Створений при “Українському Голосі” Фонд “Допомога Україні”, комітет якого очолює пані Анна Фігус-Ралько, перша жінка-президент видавничої спілки “Тризуб” упродовж 1994–1997 рр., надіслав в Україну понад 100 тис. книг більше ніж на 700 адрес, зокрема і до відділу зарубіжної україніки НБУВ (2056 од.).

Завдяки цій акції маємо видання священної книги “Апостол” з покажчиком Апостольських і Євангельських читань на всі дні року, текст якого переклав з Нового Заповіту професор Іван Огієнко (митрополит Іларіон). Читачі можуть ознайомитися з виданням 1954 р. “Евхологійон або Требник” у двох частинах, благословенного митрополитом Вінніпега і всієї Канади Іларіоном.

Дослідникам історичних подій минулого цікавими будуть видання “Сповідь бувшого царя” самодержця Миколи Романова про події і причини, що привели його до зречення від престолу; книга польського публіциста, політика і дипломата Леона Василевського “Україна та її проблеми”, в якій докладно визначені етнічні землі України, описано минулі часи українського народу і України, як окремої політичної одиниці, кращі відносини поляків і українців на базі державної самостійності обох народів; збірка досліджень Дмитра Донцова “Правда прадітів великих” про філософію виховання українського національного духу в часи Володимира Великого та його послідовників – О. Стороженка, І. Котляревського, М. Гоголя, Т. Шевченка, В. Винниченка, М. Грушевського.

Літературознавчі студії репрезентовані працями А. Гороховича “Поетика Лесі Українки і її афоризми”, С.В. Савчука “Цензуроване перевидання “Кобзаря” з поясненнями і примітками д-ра Василя Сімовича з 1921 року” та ін.

Більшість видань, які надіслала нам пані А. Фігус-Ралько, є бібліографічною рідкістю.

Представлена для ознайомлення читацькій громаді інформація про окремі видання документальної спадщини української діаспори (див. Додаток), свідчить про те, що українська книга, де б вона не була видана, є найбільшою цінністю для українців усіх поколінь, різних світоглядів, вір і країн проживання. У НБУВ та у відділі зарубіжної україніки зокрема, фонди відкриті читачам для ознайомлення, вивчення й ґрунтового джерелознавчого та історіографічного аналізу; проводиться активна робота по формуванню

джерельної бази і створенню науково-бібліографічних видань українського бібліографічного репертуару.

¹ Дідківська Г., Дегтяренко Л. Зарубіжна україніка в ЦНБ АН України // Укр. діаспора. – 1993. – Чис. 3. – С. 139–142.

² Олексюк В. Основи реалістичної (Аристотелівсько-томістичної) філософії / Вступ о. Діон. Тулюк-Кульчицький. – Чикаго ; Мюнхен : Друк. “ЛОГОС”. – 1981. – 280 с.: портр.- Бібліогр.: с. 275–277.- Життєпис автора: с. 277.

Додаток

1. Аркас М. Історія України-Русі : 3 малюнками. – 2-е вид. – Краків : Накладом Ольги Аркасової, 1912. – VII, 424 с.: іл.

2. Барвінський О. Історія України-Руси. – Вінніпег : Укр. книгарня, 1920. – 143 с.: іл.

3. Ващенко Г. Виховання любові до Батьківщини : Націоналізм і інтернаціоналізм. – Лондон, 1954. – 40 с.

4. Володимир Винниченко: Анотована бібліографія / Упоряд. В. Стельмашенко. – Едмонтон : Канад. ін-т укр. студій, 1989. – 760 с. – (УВА у США. Комісія для вивчення і публікації спадщини Володимира Винниченка. Довідник № 32).

5. Воронай О. Звичаї нашого народу : Етнографічний нарис. – Мюнхен : Українське вид-во, 1958. – Ч. 1: Зима. – 455 с.

6. Воронай О. Звичаї українського народу : Етнографічний нарис. – Ч. 2: Літо. – Мюнхен : Укр. вид-во, 1966. – 447 с.

7. Геврик Тит. Втрачені архітектурні пам'ятки Києва : [Кат. фотовиставки] / Оформл. кат.: Марія Шуст. – Нью-Йорк : Укр. музей ; Друкарня Мирона Баб'юка, 1982. – 64 с.; іл.: с. 62–63. – (New York State Council on the Arts).

8. Грушевський М. Ілюстрована історія України. – Нью-Йорк : Вид-во Чарторийських, 1967. – 575 с.

9. Дорошенко Д. Мої спомини про давнє-минуле: 1901–1914 роки. – Вінніпег (Ман.) : Вид. спілка Тризуб, 1949. – 167 с.: іл.

10. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє-минуле (1914–1920) : В 4 ч. – 2-е вид. – Мюнхен : Укр.в ид-во, 1969. – 543 с.

11. Дорошенко Д. Нарис історії України. – Мюнхен : Дніпрова хвиля, 1966. – Т. 1–2. – 360 с.

12. Енциклопедія Сучасної України / І.М. Дзюба (голов.ред.);

НАН України. Наук. Т-во ім. Т. Шевченка, Координаційне бюро Енциклопедії Сучасної України НАН України. – К. : РВО “Поліграф-книга”, 2001. – Т. 1: “А”. – 823 с.: іл.

13. *Енциклопедія Українознавства* : В 2 т. Людність. Етнографія. Мова / Голов. ред. В. Кубійович. – Мюнхен ; Нью-Йорк, 1949. – Т. 1, ч. 1: Вступ (Загальні відомості про Україну). Фізична географія і природа. – 368 с.

14. *Енциклопедія Українознавства*: В 2 т. – Мюнхен ; Нью-Йорк, 1949. – Т. 1, ч. 2: Історія. Церква. Право. Культура. Література. – 800 с.

15. *Енциклопедія Українознавства* : В 2 т. – Мюнхен ; Нью-Йорк, 1949. – Т. 1, ч. 3: Просторове мистецтво. Театр, музика, танок. Кіно, фото, радіо. Наука, освіта, виховання. Видавництва і преса. Бібліотеки, архіви, музеї. Народне господарство. Суспільство. Охорона здоров'я і фізична культура. Військо. – 1230 с.

16. *Енциклопедія Українознавства* : В 2 т. / Голов. ред. В. Кубійович; Наукове Товариство ім. Т. Шевченка. – Париж; Нью-Йорк : Молоде життя, 1957. – Т. 2, ч. 1–10 : Словникова частина. – 481 с.: фото.

17. *Енциклопедія Українознавства* / Голов. ред. В. Кубійович. Наукове Товариство ім. Т. Шевченка. – Париж; Нью-Йорк : Вид-во “Молоде Життя”, 1995. – Т. 2, ч. 11: Доповнення і виправлення. – 111 с.

18. *Жила В.Т.* Бібліографія Михайла Г. Марунчака. – Вінніпег : IMPRESSIONS, 1991. – 157 с.: іл. – (Укр. Вільна Акад. Наук. Сер.: Бібліографія; № 22).

19. *Збірник* на пошану українських учених знищених большевицькою Москвою = In memory of the Ukrainian scholars liquidated by communist Moscow / Ред. Марія Овчаренко. – Париж; Чикаго : Накладом Осередку Праці Наук. Т-ва ім. Т.Г. Шевченка в Чикаго, 1962. – 356 с. – (Зап. Наук. Т-ва ім. Т.Г. Шевченка; Т. 173. Пр. історико-філософської секції).

20. *Зленко П.* Бібліографічний покажчик наукових праць української еміграції 1920–1931 / Ред. Едвард Касинець. – Едмонтон : Вид-во Канад ін-ту укр. Студій, 1990. – 154 с. – (Канадський інститут українських студій. Сер.: Довідники; №. 39).

21. *Лларіон (митрополит)*. Дохристиянські вірування українського народу: Історично-релігійна монографія / Ін-т дослідження Волині. – Вінніпег, 1965. – 424 с.

22. *Лларіон (митрополит)*. Історія української літературної мови. – Вінніпег, 1949. – (Вид-во “Наша Культура”; Ч. 12).

23. *Ларіон (митрополит)*. Легенди світу. – Париж, 1946. – 93 с. – (Видавництво “Наша культура”; Ч. 1).
24. *Ларіон (митрополит)*. Наша літературна мова: як писати й говорити по-літературному. – Вінніпег : Наша Культура, 1959. – 424 с.
25. *Калинович І.* Українська мемуаристика, 1914–1924: (Бібліогр. реєстр) / Ред. Едвард Касинець. – Едмонтон : Вид-во Канад. ін-ту укр. Студій, 1991. – 32 с. – (Канад. ін-т укр. студій. Сер.: Довідники; №. 42).
26. *Килимник С.* Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. – Вінніпег: Тризуб, 1955. – (Пр. Ін-ту дослідження Волині).
27. *Кошелівець І.* Володимирові Кубійовичу – 75. – Мюнхен, 1975. – 12 с. – Відб. з журн. Сучасність. – 1975. – Ч. 9.
28. *Кошиць О.* Про українську пісню й музику. – Вінніпег, 1942. – 40 с.
29. *Кошиць О.* Спогади. – Вінніпег (Манітоба) : Культура й освіта, 1947. – Ч. 1. – 367 с.: іл.
30. *Кошиць О.* Спогади. – Вінніпег : Культура й освіта, 1948. – Ч. 2. – 272 с.: іл. – Бібліогр.: с.: 271–272.
31. *Крип’якевич І.* Історія України / Укр. Конгресовий комітет Америки. Шкільна Рада. – Нью-Йорк, 1961. – 96 с.: іл.
32. *Кубійович В., Маркус В.* Дві українські енциклопедії. – [Нью-Йорк] : Пролог, 1961. – 147 с.
33. *Курбас Л.* У театральній діяльності, в оцінках сучасників, – документи / Заг. ред. В. Ревуцький; Упоряд. О. Зінкевич. – Балтимор; Торонто: Укр. вид-во “Смолоскип” ім. В. Симоненка, 1989. – 1026 с.: мал. – (Розстріляна й заборонена творчість діячів української культури; Ч. 2).
34. *Місило Є.* Бібліографія української преси в Польщі (1918–39) і Західньо-Українській Народній Республіці (1918–19). – Едмонтон : Вид-во Канад. ін-ту укр. Студій, 1991. – 250 с. – (Канад. ін-т укр. студій. Сер. Довідники; №. 44).
35. *Мороз Р.* Показчик рідкісної літератури в бібліотеці Колегії Св. Андрея: 1. Рукописи і стародруки; 2. Видання української діаспори. – Вінніпег : Колегія Св. Андрея, 2002. – 143 с.
36. *Никифороук Ю.* Західня Україна. Матеріали до бібліографії: Спис літератури опублікованої на терені У.Р.С.Р. 1917–1929 рр. / Ред. Едвард Касинець. – Едмонтон : Вид-во Канад. ін-ту укр. Студій, 1992. – 250 с. – (Канад. інс-т укр. студій. Сер.: Довідники; №. 48).

37. *Оглоблин О.* Студії з історії України: Статті і джерельні матеріали / Л. Винар (ред.); Укр. іст. т-во, Укр. Вільна Акад. наук у США (Іст. секція). – Нью-Йорк ; Торонто, 1995. – XLVII, 419 с.: фото. – Бібліогр.: с. 395–404.
38. *Олексюк В.* До проблем доби обману мудрості: Збірка філософських студій / Г. Лужницький (вступ.). – Чикаго : Укр. Католицьке Акад. об'єднання “Обнова”, 1975. – 183 с.
39. *Олексюк В.* Основи реалістичної (Аристотелівсько-томістичної) філософії. – Чикаго ; Мюнхен, 1981. – 280 с.
40. *Олексюк В.* Томізм: Християнська філософія Св. Томи з Аквіну. – Чикаго, 1970. – 206 с.
41. *Пеленський Є.Ю.* Бібліографія української бібліографії; UCRAINICA в західно-європейських мовах: вибрана бібліографія. – Едмонтон : Вид-во Канад. ін-ту укр. Студій, 1990. – 111 с. – (Канад. ін-т укр. студій. Сер.: Довідники; №. 40).
42. *Перелік* україномовних часописів, що видавалися на території Росії на початку ХХ століття / Упоряд. О. Сидоренко. – Едмонтон : Вид-во Канад. ін-ту укр. Студій, 1990. – 18 с. – (Канад. ін-т укр. студій. Сер.: Довідники; №. 38).
43. *Повстенко О.* Катедра св. Софії в Києві: монографія / Аналі Української Вільної Академії наук у США. – New Jersey : Svoboda, 1954. – Т. 3–4. – (Спеціальне видання). – 471 с.: іл. – Видання УВАН у США.
44. *Повстенко О.* Київ : альбом архітектурних пам'яток нашої столиці = The Album of the Architektural Monuments of the Ukrainian Sahitel: Kiev / Мал. артиста-маляра П. Андрусіва. – Авгсбург : Накладом кооперативу “Самопоміч”, 1946. – 14 с., іл. – Текст англ.
45. *Полонська-Василенко Н.* Історія України. Т. 1. До половини ХVІІ сторіччя. – Мюнхен : Укр. вид-во, 1972. – 588 с.
46. *Полонська-Василенко Н.* Історія України. Т. 2. Від половини ХVІІ сторіччя до 1923 року. – Мюнхен, 1976. – 599 с. – (Вільний Укр. Ун-т. Підручники; Ч. 5).
47. *Сенишин Г.* Бібліографія голоду в Україні 1932–1933 / The great famine: Bibliography. – Ottawa ; Montreal, 1983. – 56 р.: ill. – (Ukrainica exiliana; № 16).
48. *Сергійчук В.І.* Доля української національної символіки. – К. : Т-во “Знання” УРСР, 1990. – 48 с. – (Сер. 1. “Час і суспільство”; № 2).
49. *Терлецька З.* Українські страви: Давні приписи з Галицької

України / Вступ. сл. І. Кашубинської. – Філадельфія : Друкарня вид-ва Миколи Денисюка, 1971. – 210 с.: іл. – (Союз Українок Америки; Практична книгозбірня; Ч. 4).

50. *Україна*. Конституція (1996). Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. – К.: Преса України, 1997. – 80 с.

51. *Українська* друкована книга XVI–XVIII вв. / Упоряд. С.І. Маслов; *Українська преса (1816–1923 рр.)* / Упоряд. В. Інгатієнко; Ред. Едвард Касинець. – Едмонтон: Вид-во Канд. ін-ту укр. Студій, 1992. – 78 с.: 11 іл. – (Канад. ін-т укр. студій. Сер. Довідники; № 50).

52. *У майбутнє – в ім'я України!* : Матеріали III Всесвітнього форуму українців, 18–20 серп. 2001 р. / Редкол.: М. Дробноход (голов.) та ін. – К., 2001. – 372 с.

53. *Фединський О.* Бібліографічний покажчик української преси поза межами України. Річник III/IV – за 1968/69 роки. – Клівленд : Накладом Укр. Музею-Архіву, 1970. – 64 с. – (Укр. Музей-Архів у Клівленді, ІНК; Ч. 13).

54. *Федір* Кіндратович Вовк (1849–1918) : Дослідження, спогади, бібліографія до 150-ліття з дня народження вченого / Ред. М. Антонович. – Нью-Йорк, 1997. – 381 с.

55. *Фігус-Ралько А.А.* Українська Канада / Упоряд., авт. передмови М.С. Тимошик. – К.; Вінніпег: Наша культура і наука, 2001. – 142 с.: іл.

56. *Щербаківський В.* Життя і діяльність Олександра Антоновича Кошиця. – Лондон : Укр. видавнича спілка, 1955. – 53 с.